

Forsvarstale for de stemmeløse

Tormod Vaaland Burkey, Økolog

Det har nylig blitt feiret 100-årsjubileum for innføringen av kvinnelig stemmerett i Norge. I den anledning falt mange uttalelser om viktigheten av å benytte stemmeretten — en del av dem nedlatende om de som ikke stemmer, særlig “ungdommen”, vanligvis fra noen som for lengst har definert seg som tilhenger av et av de etablerte partiene.

Det kan være mange grunner til at noen velger å ikke benytte stemmeretten; ikke alle har å gjøre med apati, apolitiskhet, eller ansvarsfraskrivelse. Jeg har ikke sett noen kvantitative studier av hvorfor så mange velger å ikke stemme, og det tviler jeg på at noen av de nedlatende kommentatorene har heller.

Kanskje man oppfatter det å stemme som en legitimering av status quo og opprettholdelsen av det etablerte. Kanskje man ikke har respekt for noen av de etablerte partiene, og kanskje man opplever at dagens regler diskriminerer mot små og nye partier. Kanskje oppfatter man de etablerte partiene og deres representanter som tåpelige, inkompetent, og/eller naive, uten de nødvendige ferdighetene eller den nødvendige erfaring til å ta fatt på de reelle utfordringene vi står overfor. Kanskje man oppfatter det politiske spillet som tåpelig og ineffektivt, fullstendig ute av stand til å hankses med de oppgavene vi står overfor. At ingen av de etablerte partiene tar utfordringene vi står overfor alvorlig... Kanskje man opplever at alle de foreslåtte “løsningene” er håpløst ute av proporsjon til det som kreves for å gjøre noe som har sjangs til å monne i forhold til de reelle utfordringene. At de nødvendige tiltakene overhodet ikke er på bordet? Kanskje ikke engang de riktige spørsmålene. Kanskje man syns det hele minner om et kynisk spill som for aktørene muligens etterhvert har mer å gjøre med å holde på egen jobber og posisjoner enn å “gjøre en forskjell”. Kanskje man oppfatter hele prosessen som uansvarlig, patetisk eller disgøsting... Kanskje har penger, innflytelse og ikke-demokratiske prosesser så avgjørende betydning innenfor dagens system at en stemme virker meningsløs.

Det å levere en stemmeseddel en gang hvert fjerde år er det absolutte minimum av demokratisk deltagelse. En eneste annen demokratisk handling kan mer enn veie opp for en manglende stemmeseddel. En stemmeseddel er en legitimering av status quo, av det etablerte systemet. Hvis det er selve systemet som må endres så er ikke nødvendigvis en stemmeseddel løsningen. Ihvertfall er det ingen av de etablerte partiene som har dette på sin agenda. Hvis man mangler respekt for de etablerte partiene kunne man heller arbeide for å opprette nye partier. Mange vil nok oppleve det som en ganske stor og kanskje uoverkommelig oppgave, kanskje mer enn mange ville oppfatte som del av sitt demokratiske ansvar. Ihvertfall et uforholdsmessig stort krav sammenlignet med bare å slenge inn en stemme en gang hvert fjerde år. Kan hende det vil ta for lang tid i forhold til å løse dagens utfordringer. Kanskje man opplever dagens regler som så håpløst diskriminerende mot nye og små partier at man heller vil bruke kreftene sine på andre måter. I et representativt demokrati kan man oppleve at ingen av kandidatene representerer en selv og ens overbevisninger. Den demokratiske plikt ville da kanskje være å selv stille til valg. Vil man klandre de som ikke påtar seg denne demokratiske plikt på lik linje med den som lar være å bruke stemmeretten?

Demokratiet er tuftet på antagelsen om at folket er opplyst. Hvis dette premisset ikke er oppfylt så har man ikke et demokrati, eller man har i beste fall et svært dårlig demokrati. Vi trenger ikke etterstrebe *mer* demokrati, som Stoltenberg sier, men vi trenger vitterlig et *bedre* demokrati.

Kanskje man føler at ens egen stemme er så håpløst utvannet av alle de som stemmer, men som ikke har

gjort sitt demokratiske ansvar forøvrig—som for eksempel å sette seg såpass godt inn i materien, utviklet sin egen kunnskapsbase og forståelse, slik at man kan foreta ansvarlige valg. Kanskje man opplever at man er i et slikt håpløst mindretall at det blir en farse å avgi en stemme blant et hav av bevisstløse og/eller kunnskapsløse stemmekveg. Kanskje man ser tendensen til at veldig mange stemmer utifra hva som er overfladisk best for dem selv og egen lommebok i den livssituasjon de befinner seg i for øyeblikket, og at å delta i et slikt system, og derved være med på å legitimere det, kan gjøre mer skade enn nytte.

Hvis man er så til de grader misfornøyd med det etablerte, og de etablerte partiene på Stortinget, og ønsker å uttrykke sin misnøye kan man a) stemme på et av de nye og små partiene som kanskje ikke engang får være med på meningsmålingene eller partilederdebuttene, b) la være å stemme, c) stemme blankt. I tillegg kan man selvfølgelig engasjere seg på en rekke andre måter, mer eller mindre demokratiske. Det er mange andre måter å engasjere seg på enn å stemme på et parti, mange av dem innenfor det demokratiske system.

I lys av dette er det utilbørlig av det etablerte Norge å ikke engang oppgi hvor mange som stemmer blankt. Så lenge det forblir slik har man intet insentiv til å stemme blankt fremfor helt å la være å stemme. Vi burde anerkjenne at hjemmesitterne er det største partiet i Norge, og se det som en indikasjon på hvordan det står til med demokratiet—i vårt eget land og i mange andre land hvor valgdeltagelsen kan være enda lavere. Som sådan er muligens andelen som lar være å stemme den viktigste statistikken som kommer ut av et gjengs valg. De som ikke stemmer gjør da kanskje mer nytte for seg enn de som stemmer, nettopp ved å signalisere for oss at noe er riv ruskende galt. Hvis man ikke har tatt seg bryet med å skaffe seg nødtørftig innsikt og forståelse til å kunne foreta et informert valg, gjør man også omverdenen en tjeneste ved å la være å stemme—ved å ikke bidra til å forringe forholdet mellom signal og støy (signal to noise ratio) i stemmegivningen.

Kan hende opplever man situasjonen slik at man fremfor å kaste en stemme vil kaste en sten, eller kanskje en Molotov-cocktail. Der demokratiet svikter må den som allikevel har verdier man brenner for finne ikke-demokratiske metoder. Dem er det mange av—mange av dem innenfor dagens politiske system, og i flittig bruk av dem mange av oss forventes å stemme på. I et demokrati er også det å forandre systemet en del av den demokratiske plikten; det å forbedre demokratiet er også en demokratisk oppgave så lenge vi holder på demokratiet. Det spørres om man har tiltro til at dagens demokrati er i en slik forfatning at det klarer oppgavene vi står overfor. Det finnes mange andre måter å arbeide for en bedre verden på; mange av dem adskillig mer aktverdige enn bare å slippe en papirlapp i en urne.